Valiokunnan lausunto PeVL 5/2026 vp– HE 72/2025 vp

Perustuslakivaliokunta

Hallituksen esitys eduskunnalle laeiksi asevelvollisuuslain ja naisten vapaaehtoisesta asepalveluksesta annetun lain muuttamisesta

Puolustusvaliokunnalle

JOHDANTO

Vireilletulo

Hallituksen esitys eduskunnalle laeiksi asevelvollisuuslain ja naisten vapaaehtoisesta asepalveluksesta annetun lain muuttamisesta (HE 72/2025 vp): Asia on saapunut perustuslakivaliokuntaan lausunnon antamista varten. Lausunto on annettava puolustusvaliokunnalle.

Asiantuntijat

Valiokunta on kuullut:
- hallitussihteeri Satu Ylikorpi, puolustusministeriö
- professori Olli Mäenpää

Valiokunta on saanut kirjallisen lausunnon:
- Ahvenanmaan maakunnan hallitus
- oikeustieteen lisensiaatti Sten Palmgren

HALLITUKSEN ESITYS

Esityksessä ehdotetaan muutettaviksi asevelvollisuuslakia ja naisten vapaaehtoisesta asepalveluksesta annettua lakia.

Ehdotetut lait on tarkoitettu tulemaan voimaan syksyllä 2025.

Esitykseen sisältyy lakiehdotusten suhdetta perustuslakiin ja säätämisjärjestystä koskeva jakso. Hallitus katsoo, että lakiehdotukset voidaan käsitellä tavallisen lain säätämisjärjestyksessä. Hallitus pitää kuitenkin suotavana, että perustuslakivaliokunta antaisi asiasta lausunnon.

Valmis
5.0

VALIOKUNNAN PERUSTELUT

Arvioinnin lähtökohtia

(1) Asevelvollisuuslakia ehdotetaan hallituksen esityksessä muutettavaksi siten, että siinä säädetään ahvenanmaalaisten kotiseutuoikeuden omaavien miesten oikeudesta hakea asevelvollisuuden suorittamisesta vapauttamisen kumoamista. Ensinnäkin esityksessä ehdotetaan muutettavaksi lain soveltamisalaa koskevaa säännöstä, jonka mukaan asevelvollisuuslaissa säädettäisiin jatkossa ahvenanmaalaisten oikeudesta hakeutua vapaaehtoisesti suorittamaan asevelvollisuuslain mukaista palvelusta. Toiseksi lakiin ehdotetaan lisättäväksi uusi luku, jossa säädetään vapautuksen kumoamisen hakemusmenettelystä ja kumoamisen oikeusvaikutuksista. Lisäksi muutoksenhakua koskeviin säännöksiin ehdotetaan muutoksia.

(2) Suomen perustuslain 127 §:n 1 momentin mukaan jokainen Suomen kansalainen on velvollinen osallistumaan isänmaan puolustukseen tai avustamaan sitä sen mukaan kuin laissa säädetään. Säännöksessä vahvistetaan maanpuolustus jokaisen Suomen kansalaisen perustuslakiin perustuvaksi velvollisuudeksi. Samalla säännös valtuuttaa säätämään lailla Suomen kansalaisten velvollisuudesta osallistua isänmaan puolustukseen tai avustaa sitä (PeVL 9/2007 vp, ks. myös PeVL 18/1995 vp, PeVL 9/1996 vp).

(3) Ahvenanmaan itsehallintolain 12 § sisältää erityissäännöksen ahvenanmaalaisten asevelvollisuuden suorittamisesta. Lain 12 §:n mukaan se, jolla on kotiseutuoikeus, saa asevelvollisuuden suorittamisen sijasta palvella vastaavalla tavalla luotsi- ja majakkalaitoksessa tai muussa siviilihallinnossa. Hallituksen esityksessä (s. 11) tuodaan esiin, että ahvenanmaalaisia koskeva vapautus ei johdu Suomea sitovista kansainvälisistä velvoitteista.

(4) Perustuslakivaliokunta kiinnittää huomiota siihen, että sekä ensimmäisessä että toisessa itsehallintolaissa oli nimenomainen säännös Ahvenanmaan kotiseutuoikeuden omaavan henkilön oikeudesta suorittaa vapaaehtoinen asepalvelus. Voimassa olevaan vuoden 1991 itsehallintolakiin tällaista säännöstä ei kuitenkaan sisälly. Säännös vapaaehtoisesta asepalveluksesta sisältyi sekä Ahvenanmaa-komitean (KM 1987:31) mietintöön että sen perusteella laadittuun Ahvenanmaa-työryhmän mietintöön (Oikeusministeriön lainvalmisteluosaston julkaisu 7/1989). Hallituksen esityksessä itsehallintolaiksi (HE 73/1990 vp) vastaavaa säännöstä ei kuitenkaan ole. Säännöksen poisjäämistä ei esityksessä ole perusteltu, eikä pykälän sisältöä esityksen perustelujen mukaan ollut tarkoitus muuttaa.

Asevelvollisuudesta vapauttamisen kumoaminen

(5) Asevelvollisuuslakiin ehdotetaan lisättäväksi uusi 7 a luku, jossa säädetään Ahvenanmaan kotiseutuoikeuden omaavien miesten oikeudesta hakea asevelvollisuudesta vapauttamisen kumoamista. Luvussa ehdotetaan säädettäväksi luvun säännösten voimassaolosta, vapautuksen kumoamisesta ja sen hakemisesta, asevelvolliseksi hyväksymisen edellytyksistä, hakemusta koskevasta päätöksestä ja päätöksen oikeusvaikutuksista.

(6) Ahvenanmaan maakunnalla on perustuslain 120 §:n mukaan itsehallinto sen mukaan kuin Ahvenanmaan itsehallintolaissa erikseen säädetään. Ahvenanmaan itsehallintolain säätämisjärjestyksestä on perustuslain 75 §:n mukaan voimassa, mitä siitä itsehallintolaissa erikseen säädetään. Itsehallintolain 69 §:n mukaan itsehallintolakia voidaan muuttaa tai se voidaan kumota taikka siitä voidaan tehdä poikkeuksia vain eduskunnan ja maakuntapäivien yhtäpitävin päätöksin. Eduskunnassa päätös on tehtävä siinä järjestyksessä kuin perustuslain muuttamisesta ja kumoamisesta on säädetty ja maakuntapäivillä siten, että sitä on kannattanut vähintään kaksi kolmasosaa annetuista äänistä.

(7) Perustuslakivaliokunta on vakiintuneesti arvioinut lakiehdotusten suhdetta myös Ahvenanmaan itsehallintolakiin ja antanut lausuntoja siitä, tuleeko ne käsitellä tavallisen lain säätämisjärjestyksessä vai Ahvenanmaan itsehallintolain 69 §:ssä (ja 59 §:ssä) säädetyssä järjestyksessä. Ahvenanmaan itsehallintolaki rinnastuu perustuslakiin myös perustuslakivaliokunnan perustuslain 74 §:ssä säädetyn tehtävän kannalta (ks. esim. PeVL 36/ 2001 vp).

(8) Perustuslakivaliokunta toteaa siten selvyyden vuoksi, ettei itsehallintolaissa säädetyn vapautuksen kumoamisesta voida säätää valtakunnan lailla, kuten asevelvollisuuslailla. Puolustusvaliokunnan tulee sanonnallisesti muuttaa ehdotettua sääntelyä niin, että laissa säädetään nyt ehdotetun itsehallintolain 12 §:n 2 momentissa säädetyn vapautuksen kumoamista koskevan hakemuksen sijaan mahdollisuudesta hakeutua suorittamaan asevelvollisuuslain mukaista asevelvollisuutta. Tällainen muutos on edellytyksenä sille, että lakiehdotus voidaan käsitellä tavallisen lain säätämisjärjestyksessä.

VALIOKUNNAN PÄÄTÖSESITYS

Perustuslakivaliokunta esittää,

> *että lakiehdotukset voidaan käsitellä tavallisen lain säätämisjärjestyksessä, 1. lakiehdotus kuitenkin vain, jos valiokunnan sen sanamuodosta esittämät valtiosääntöoikeudelliset huomiot otetaan asianmukaisesti huomioon.*

Valiokunnan lausunto PeVL 5/2026 vp

Helsingissä 20.2.2026

Asian ratkaisevaan käsittelyyn valiokunnassa ovat ottaneet osaa

puheenjohtaja Heikki Vestman kok
jäsen Petri Honkonen kesk
jäsen Hannu Hoskonen kesk
jäsen Atte Kaleva kok
jäsen Teemu Keskisarja ps
jäsen Kimmo Kiljunen sd
jäsen Johannes Koskinen sd
jäsen Jarmo Lindberg kok
jäsen Mats Löfström r
jäsen Mira Nieminen ps
jäsen Onni Rostila ps
jäsen Henrik Vuornos kok
jäsen Johannes Yrttiaho vas

Valiokunnan sihteerinä on toiminut

valiokuntaneuvos Johannes Heikkonen